

Szükségtelen illúziók – és ami utánuk jön

Nem véletlenül szerepelt előző számunk címlapján a görögországi *Sziriza* egy tömeggyűlésének fotója: az akkor épp a választási győzelem előtt álló radikális baloldali párt hatalomra kerülése nem egyszerűen a kapitalista demokráciák szokásos ingadozásainak egy – elméleti folyóiratunk számára érdektelen – momentuma volt, hanem történelmi esemény. Történelmi esemény, mert a Szovjetunió bukása óta először történt meg, hogy egy identitásában deklaráltan antikapitalista párt kitört a marginális ellenzéki „szubaltern” pozíciójából és a kormányhatalomig emelkedett – sőt, ha a világkapitalizmus centrumának országait tekintjük csak, ez a harmincas évek óta nem fordult elő. Ennek a jelentősége akkor is óriási, ha kormányon a párt kudarcot vall, ti. ha az Európai Unió apparátusai, az Európai Központi Bank, a Nemzetközi Valutaalap és az Unió különböző (elsősorban a német) kormányai nemzetközi, illetve a görög uralkodó osztály belső nyomása megtöri az új kormányt, amely így feladná programját és belesimulna az európai neoliberais „szociáldemokrácia” *mainstream*-jébe, folytatva a neoliberais átstrukturálást. Még ha így is történne – a február 20-i megállapodás jelentette teljes (időleges) visszavonulás és különösen ennek őszintétlen „győzelemme” nyilvánítása a görög közvélemény felé a kormány vezetői részéről efelé mutat – akkor sem szűnik meg annak a jelentősége, hogy az antikapitalista politika az európai centrum egy államában domináns politikai erővé tudott válni, mintegy visszatérve a világtörténelem színpadjára.

Egyúttal, amit a *Sziriza* megválasztása után tapasztalhattunk, végleg le kellene, hogy zárjon néhány „szükségtelen illúziót”, amely eddig is tarthatatlan volt. Először is az európai *mainstream* „szociáldemokráta” pártokkal kapcsolatban. Az az elképzelés, hogy a görög kormány bármiféle segítséget vagy szolidaritást kaphatna ez utóbbiaktól, azaz bármiféle szembefordulást részükről a neoliberais „válságkezeléssel”, végleg hiú ábrádnak bizonyult. Másodszor, ha valakinek még lettek volna illúziói az „európai integráció” valós természetével kapcsolatban, az most újra megtanulhatta miről van szó: az Európai Unió szervei és az Európai Központi Bank (megint) kíméletlen zsarolási eszközök-ként funkcionáltak egy tagállam népének demokratikus döntésével szemben. Hogy az Európai Unió *eredménye* az, hogy a gazdaság- és társadalompolitikát kivonják a nemzetállami hatáskörből, ahol a neoliberializmussal szemben demokratikus „veszélyek” jelentkezhetnek

időnként (mint most Görögországban), ezt az utóbbi évek, évtizedek lassú folyamatai is nyilvánvalóvá tették. De most, amikor egy tagállamban az európai neoliberalizmussal szembemenő erők „kerültek helyzetbe”, tökéletes tisztaságában figyelhettük meg a közös valuta és a frankfurti EKB valódi szerepét: itt az európai jóléti állam és a háború után kialakult (viszonylagos) társadalmi demokrácia lerombálásának neoliberalis projektje közvetítő-csatornáiról van szó, amelyek nélkül korántsem lehetne egy tagállamon belüli anti-neoliberalis „felkelést” olyan hatékonyan sarokba szorítani, mint így. A szójátékok intellektuális színvonalán mozgó elképzelésnek, miszerint itt egy „internacionalista”, „mivel” nemzetközi projektről van szó, láthatjuk, hogy az ellenkezője igaz: az Európai Unió, mivel a demokrácia (vö. Juncker: *„Il ne peut y avoir de choix démocratique contre les traités européens”*) és a neoliberalizmussal szembeni baloldali kísérletek megfojtójaként funkcionál, az egész kontinensen a *szélsőjobboldalt* erősíti föl.

Ennek az egész Európában kibontakozó szélsőjobboldali-neofasiszta „reneszánsznak” az elemzése tölti ki mostani számunk nagyobbik felét: öt cikket és egy interjút közlünk, mint egyfajta „szélsőjobb-blokkot”. Moishe Postone filozófiai esszéje, amely a náciizmust mint a kapitalizmus absztrakt uralma elleni torz „antikapitalista” lázadást írja le, most először olvasható magyarul. Rick Saull tanulmánya egyfajta módszertani eszköztan ad a szélsőjobboldali mozgalmak materialista elemzéséhez, beágyazva ezeket a kapitalizmus egyes országokon belüli és nemzetközi, krízisekkel szaggatott dinamikájába. Két felkért görög szerzőnk, Angelosz Kontogiannis-Mandrosz és Deszpina Paraszkeva, a görög válság kontextusában mutatja meg, hogyan válhatott a néhány éve még neonáci miniszervezetként létező Arany Hajnal a görög közbeszédet egyre inkább átható középpárttá. Csoma Lajos, illetve Fábry Ádám írása a magyarországi extraparlamentáris fasiszta szervezeteket, illetve a Jobbikot elemzi a parlamentáris demokrácia a helyi félperiferiakapitalizmus okozta legitimációs válságának körülményei között. Végül pedig Krausz Tamással készített interjúnk hosszabb távú történelmi áttekintést ad a fasizmus mibenlétéről. E számunk fedőlapjára Paul Klee *„Angelus Novus”*-át választottuk, amelyhez kapcsolódik Walter Benjamin fasizmus-interpretációja, mely mintegy mottóként is szolgált:

„Az elnyomottak tradíciója arra tanít, hogy a „rendkívüli állapot”, amelyben élünk, a dolgok rendje szerint való. El kell jutnunk a történelem ennek megfelelő fogalmához. Akkor világosan látjuk majd, hogy mi a feladatunk: kiváltani az igazi rendkívüli állapotot; és ez javítani fogja pozíciónkat a fasizmus elleni harcban. A fasizmus esélye nem utolsósorban azon alapul, hogy ellenfelei a haladásnak mint valami történelmi normának a nevében szállnak szembe vele. Csodálkozni afőlött, hogy a huszadik században „még” lehetséges az, amit megér-

tünk, ez nem filozofikus dolog. Nem kezdete semmilyen felismerésnek, hacsak annak nem, hogy a csodálkozás a történelem tovább fõnn nem tartható felfogásából ered." (A történelem fogalmáról. In Walter Benjamin: Angelus novus. Magyar Helikon 1980. 965-966. o.)

Az európai szélsőjobboldali előretörés kontrasztjaként számunk másik felének nagy része a világrendszer ellenkező pontjára tekint, ahol másfajta politikai dinamikákat láthatunk: Latin-Amerikára. Korábbi (Chile) és mai (Chiapas, Mexikó) antikapitalista kísérleteket áttekintve keressük, mi az, ami Kelet-Európában is használható és tanulságos a latin-amerikai tapasztalatokból, legyenek azok sikerek vagy kudarcok.

Emellett közöljük Melegh Attila fontos tanulmányát, amelyben az ötvenes évek globális történelmi folyamatait összefüggő rendszerként ragadja meg, meghaladva az európai történelemtudomány szokásos eurocentrizmusát; egy fővédnökünkkel, Mészáros Istvánnal készült interjút, amely felvázolja az elképzelhető utakat, amelyek a kapitalizmus strukturális válságából kifelé vezethetik az emberiséget és végül szerkesztõnk, Matthias István Köhler beszámolóját a novemberi budapesti Marx-konferenciáról.

A szerkesztőség

2015. március vége